

Offentliggjøring av finansiell informasjon for 2013

Basel II – Pilar 3

INNHOOLD

1.	Bakgrunn for pilar 3 rapportering	1
	Pilar 1	1
	Pilar 2	2
	Pilar 3	2
2.	Regnskap og konsolidering	2
	Datterselskaper	2
	Tilknyttede selskaper.....	3
3.	Risiko- og kapitalstyring	3
	Organisering og ansvar.....	3
	Overordnede risikoprofil	4
	Overordnede risikostyringsprinsipper	4
	Måling, styring og overvåking av risiko	4
	Overordnede risikostyringsprinsipper	5
	Rapportering	5
	Internkontroll.....	5
4.	Økonomiske hovedmål.....	6
	Utbyttepolitikk	6
5.	ICAAP	6
	Markedsmessig posisjon	6
	Finansiell plan og beregning av kapitalkrav	7
	Prosess for vurdering av kapitalkrav	7
6.	Beregning av kapitaldekning.....	8
	Ansvarlig kapital	8
7.	Risikotyper og detaljert risikoinformasjon.....	9
	Generelt om styring og kontroll av risikotyper	9
	Kredittrisiko	9
	Styring og kontroll av kredittrisiko	9
	Sikkerheter	10
	Risiko og kapitalkrav	10
	Engasjement fordelt på engasjementstype og vesentlige geografiske områder	12
	Engasjement fordelt på bransjer	12
	Engasjement fordelt på gjenstående løpetid	12
	Kreditt- og forringelsesrisiko oppdelt etter signifikante bransjer	13
	Avstemming av verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall..	13
	Konsentrasjonsrisiko	14
	Likviditetsrisiko	14
	Markedsrisiko.....	15
	Operasjonell risiko	17
	Strategisk risiko/ forretningsrisiko	17
	Restrisiko.....	17
8.	Sammenligning av regulatorisk og økonomisk kapitalbehov	17

1. BAKGRUNN FOR PILAR 3 RAPPORTERING

Formålet med kapitaldekningsregelverket er å styrke stabiliteten i det finansielle systemet gjennom:

- Mer risikosensitivt kapitalkrav
- Bedre risikostyring og kontroll
- Tettere tilsyn
- Mer informasjon til markedet

Kapitaldekningsregelverket baseres på tre pilarer:

- Pilar 1: Minimumskrav til ansvarlig kapital
- Pilar 2: Vurderingen av samlet kapitalbehov og individuell tilsynsmessig oppfølging
- Pilar 3: Institusjonenes offentliggjøring av informasjon

Figuren nedenfor illustrerer bankens metoder for å beregne minimumskrav til ansvarlig kapital ihht pilar 1.

Pilar 1

Pilar 1 omhandler minstekrav til kapitaldekning og er en videreutvikling av det tidligere kapitaldekningsregelverket, Basel I. Minstekravsberegningen innebærer ingen endring i den grunnleggende konstruksjonen av kapitalkravet, som fortsatt er 8 %, men det er innført noen endringer i regelverket for hva som regnes som ansvarlig kapital og sammensetningen av denne. De vesentligste endringene gjelder beregningen av kapitalkravet for kreditt risiko og introduksjonen av et eksplisitt kapitalkrav for operasjonell risiko. Kapitaldekningskrav for markedsrisiko berøres i mindre grad av det nye regelverket.

Skue Sparebank anvender standardmetoden for beregning av kreditt risiko og basismetoden for beregning av operasjonell risiko.

Pilar 2

Pilar 2 er basert på to hovedprinsipper. For det første skal bankene ha en prosess for å vurdere sin totale kapital i forhold til risikoprofil og en strategi for å opprettholde sitt kapitalnivå. For det andre skal tilsynsmyndighetene gjennomgå og evaluere bankenes interne vurdering av kapitalbehov og strategier, samt overvåke og sikre overholdelse av de myndighetspålagte kapitalkravene. Finanstilsynet har myndighet til å sette i verk passende tilsynsmessige tiltak om det ikke er tilfreds med resultatet av denne prosessen.

Pilar 3

Formålet med pilar 3 er å supplere minimumskravene i pilar 1, bankens interne kapitalvurderingsprosess og den tilsynsmessige oppfølging i pilar 2.

Pilar 3 skal bidra til økt markedsdisiplin gjennom krav til offentliggjøring av informasjon som gjør det mulig for markedet, herunder analytikere og investorer, å vurdere institusjonens risikoprofil og kapitalisering samt styring og kontroll. Banken rapporterte Pilar 3 informasjon første gang i forbindelse med rapportering av regnskapsinformasjon for 2008. Rapporten offentliggjøres på bankens internettsider.

2. REGNSKAP OG KONSOLIDERING

Som børsnotert konsern avlegger Skue Sparebank konsernregnskap i henhold til internasjonale regnskapsprinsipper (International Financial Reportings Standards, IFRS) og regnskapsstandarder (International Accounting Standards, IAS) som fastsatt av EU. Regnskapet for morbanken avlegges etter de samme prinsipper som konsernregnskapet. Resultatregnskap og balanse viser ett års sammenligningstall for både konsern og morbank.

Datterselskaper

Datterselskaper er alle enheter der konsernet har bestemmende innflytelse på enhetens finansielle og operasjonelle strategi normalt gjennom eie av mer enn 50 % av stemmeberettiget kapital. Konsernet vurderer også om det foreligger kontroll der man eier mindre enn 50 % av stemmerettene, men likevel er i stand til å styre finansielle og operasjonelle retningslinjer (faktisk kontroll).

Datterselskap konsolideres fra tidspunktet hvor konsernet oppnår kontroll, og konsolideringen opphører når kontrollen over datterselskapet opphører. Oppkjøpsmetoden benyttes for regnskapsføring ved kjøp av datterselskaper. Anskaffelseskost ved oppkjøp måles til virkelig verdi av: eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes, pådratte forpliktelser ved overføring av kontroll.

Utgifter knyttet til virksomhetssammenslutningen kostnadsføres når de påløper. Når virksomhet erverves i flere trinn skal eierandel fra tidligere kjøp verdsettes på nytt til virkelig verdi med resultatføring av verdiendringen. Anskaffelseskost som overstiger virkelig verdi av netto eiendeler i datterselskapet balanseføres som goodwill. Hvis anskaffelseskost er lavere enn virkelig verdi av netto eiendeler, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet. Interne transaksjoner og mellomværende i konsernet er eliminert.

Datterselskaper pr. 31.12.13	Forretningskontor	Eierandel	Stemmeandel
Nes Eiendom AS	Nes kommune	100 %	100 %
AS Fremstad	Hol kommune	88,33 %	88,33 %

Det er ingen hindringer for overføring av ansvarlig kapital eller tilbakebetaling av gjeld mellom morbanken og datterselskapet.

Endring av eierinteresser i datterselskaper uten tap av kontroll

Transaksjoner med ikke-kontrollerende eiere i datterselskap som ikke medfører tap av kontroll behandles som egenkapitaltransaksjoner. Ved ytterligere kjøp føres forskjellen mellom vederlaget og aksjenes forholdsmessige andel av nettoeiendeler i datterselskapet mot egenkapitalen i morselskapet. Gevinst eller tap ved salg til ikke-kontrollerende eiere føres tilsvarende mot egenkapitalen.

Avhending av datterselskaper

Ved tap av kontroll måles evt. gjenværende eierinteresse til virkelig verdi med endring over resultatet. I den videre regnskapsføring utgjør virkelig verdi anskaffelseskost, enten som investering i tilknyttet selskap, felleskontrollert virksomhet eller finansiell eiendel.

Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter der konsernet har betydelig innflytelse, men ikke kontroll. Betydelig innflytelse foreligger normalt for investeringer der konsernet har mellom 20 og 50 % av stemmeberettiget kapital. Tilknyttede selskaper er behandlet etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet. Gevinster og tap ved utvanning av eierandeler i tilknyttede selskaper er resultatført.

Konsernet har ingen tilknyttede selskaper pr. 31.12.13.

3. RISIKO- OG KAPITALSTYRING

Organisering og ansvar

Ansvaret og gjennomføring av bankens risikostyring og kontroll er delt mellom bankens styre, ledelsen og operative enheter.

Styret i Skue Sparebank har det endelige ansvaret for risikostyringen. Dette innebærer at styret skal godkjenne bankens risikoprofil og påse at banken har en ansvarlig kapital som er tilstrekkelig ut fra ønsket risiko og virksomhet, samt sørge for at banken er tilstrekkelig kapitalisert i forhold til regulatoriske krav. Videre vedtar styret overordnede retningslinjer og rammer for risikostyringen, og påser at målsettinger og retningslinjer blir innført i organisasjonen i samsvar med beslutningene.

Administrerende banksjef har ansvaret for å operasjonalisere styrets målsettinger og retningslinjer, og sammen med den øvrige ledelsen etablere, vedlikeholde og utvikle rammeverket for risikostyringen. Rammeverket består av metoder, prosesser, konkrete

retningslinjer og rutiner som er innført for å utføre aktivitetene i risikostyringen. Administrerende banksjef skal sørge for at det utarbeides rapporter som gir styret grunnlag for å vurdere om risikoen ligger innenfor godkjent risikoprofil.

Risikokontrollfunksjonen kontrollerer etterlevelsen av styrets beslutninger og utarbeide faste risikorapporter til ledelsen og styret. Risikostyring er en del av bankens løpende internkontrollprosess, og alle ledere i Skue Sparebank har ansvar for å styre risiko og sikre god kontroll innenfor eget område i tråd med bankens vedtatte risikoprofil. For å sikre god økonomisk og administrativ styring, skal den enkelte leder ha nødvendig kunnskap om vesentlige risikoforhold innenfor eget område.

Banken utarbeider kapitalanalyser (ICAAP) ihht. kapitalkravsforskriften som kobler faktisk risiko og kapitalbinding. Av praktiske hensyn har banken delt sin risikostyring inn i de samme krav til risikostyring og kontroll nedfelt i kapitalkravsforskriften. For de største risikogruppene er det utarbeidet egne retningslinjer/ policies som gir mer detaljerte beskrivelser av risikoen og hvordan banken skal opptre for å redusere risikoen. Det rapporteres periodisk til ledelsen og styret for de ulike risikogruppene.

Overordnede risikoprofil

Bankvirksomhet innebærer å ta kalkulerede risikoer, å følge opp og styre disse og å ta seg betalt for dette. God risikostyring er helt essensielt for bankens strategiske utvikling, og kanskje det aller viktigste tema for både styret og administrasjonen i banken. Videre vil god risikostyring sikre at bankens ressurser og kapital allokteres der det er nødvendig og på en måte som gir bedre avkastning.

Bankens overordnede risikoprofil skal være moderat. Løpende inntjening skal være et resultat av bankens kundeaktiviteter og til en viss grad av finansiell risikotagning. Banken skal ha moderat likviditetsrisiko og lav til moderat markedsrisiko. Banken har en lokalbankprofil og har store markedsandeler i det primære nedslagsfeltet. På bakgrunn av dette har banken forholdsvis høy andel kreditt mot næringsliv. Basert på posisjon og sammensetning av portefølje må det antas at banken har en noe høyere kredittrisiko enn gjennomsnittet for små norske sparebanker. Når det gjelder operasjonell risiko skal virksomheten innrettes slik at man alltid unngår store tap. For øvrig må tiltak knyttet til operasjonell risiko være basert på en analyse av kostnad og nytte

Overordnede risikostyringsprinsipper

Bankens overordnede prosesser for risikostyring er nedfelt i overordnet policy for styring og kontroll. Dette prinsippdokumentet er styrende for bankens prosesser med å tilpasse retningslinjer, etterleve krav, samt implementere rutiner, systemer, rapporter m.v. i tråd med retningslinjene.

Måling, styring og overvåking av risiko

Det er viktig at banken kjenner de viktigste risikoene og har tilstrekkelige:

- metoder for måling av risikoer,
- tiltak for styring av risikoer, herunder rammer,
- systemer for overvåking og rapportering av risikoer.

Generelt skal det være slik at jo høyere risikonivået er for en enkeltrisiko, jo bedre og mer omfattende målemetode, styringssystem og overvåking skal etableres for denne risikoen. Mer spesifikke retningslinjer er nedfelt i egne policyer for de viktigste enkeltrisikoen. Disse er:

- kredittpolicy
- likviditetspolicy
- markedspolicy
- policy for operasjonell risiko

Overordnede risikostyringsprinsipper

Bankens overordnede prosesser for risikostyring er nedfelt i overordnet policy for styring og kontroll. Dette prinsippdokumentet er styrende for bankens prosesser med å tilpasse retningslinjer, etterleve krav, samt implementere rutiner, systemer, rapporter m.v. i tråd med retningslinjene.

Rapportering

Et viktig element i en effektiv risikostyring er overvåking og rapportering av den løpende risikoeksponeringen. I tillegg til månedlige regnskapsrapporter mottar styret og ledergruppen periodisk risikorapporter for følgende risikoområder:

- kredittrisiko (kvartalsvis)
- likviditetsrisiko (kvartalsvis)
- markedsrisiko (kvartalsvis)
- operasjonell risiko (halvårlig)

Det utarbeides videre en årlig risikorapport til styret i tillegg til risikomatrixe.

Internkontroll

Internkontrollen skal organiseres på en slik måte at alle risiki som har vesentlig betydning for bankens måloppnåelse identifiseres, vurderes og kontrolleres. Internkontrollen er en integrert del av bankens daglige drift, og organiseres slik at kontrolloppgavene holdes adskilt fra det praktisk utførende arbeidet slik at ansatte ikke kommer i noen interessekonflikt. Det praktiske arbeidet med bankens internkontroll er delegert i organisasjonen.

Internkontrollen konsentreres om vesentlige deler av bankens virksomhet og om produkter og rutiner hvor risikoen for noe kan gå galt og konsekvensene av at noe går galt er størst. Vesentlig risiko er til stede når den risikoveiede konsekvens vil påvirke bankens fremtidige strategi og utvikling. Forutsetningen for at det etableres kontroller skal være at kontrollkostnadene er lavere enn en risikoveiet konsekvens av de feilene som søkes forhindret ved kontrollen.

Internkontrollen dokumenteres i et eget system der kontrollhandlingene har ulik frekvens. I tillegg skrives en årlige internkontrollrapporter for alle risikoområdene. Rapportene inneholder en oppsummering av kontrollhandlinger som er gjennomført, kommentarer til avvik, og en vurdering av om internkontrollen har vært gjennomført på en tilfredsstillende måte.

4. ØKONOMISKE HOVEDMÅL

Skue Sparebank har følgende økonomiske hovedmål ved utgangen av 2013:

- Egenkapitalrentabilitet skal være på minimum 7 %
- Kapitaldekningen for konsernet skal være minimum 16 %, hvorav ren kjernekapital skal utgjøre minimum 12,5 % og kjernekapital minimum 14 %
- Innskuddsdekningen skal være minimum 75 %
- Tap på utlån skal over tid ikke overstige 0,25 % av brutto utlån
- Kostnadsprosenten skal ikke overstige 65 %

Utbyttepolitikk

Skue Sparebank har som mål å skape et overskudd som gir god avkastning på bankens egenkapital, og et konkurransedyktig utbytte til eierne. Banken vil balansere hensynet til et konkurransedyktig utbytte med høyt fokus på styrking av egenkapitalen og tilpasning til strengere regulatoriske krav i årene som kommer.

For å oppnå målsetningen om sterkere kapitalisering og konkurransedyktig utbytte, har banken et langsiktig mål om å dele ut halvparten av egenkapitalbeviserens andel av årets overskudd. Dette forutsetter at soliditeten er på et tilfredsstillende nivå. I kommende perioder vil imidlertid utdelingsgraden kunne avvike fra den langsiktige målsetting, for å etterleve skjerpede krav til egenkapital.

Skue Sparebanks mål vedrørende kapitalforvaltning er å trygge fortsatt drift for å sikre egenkapitalbeviserene en god avkastning, samt å opprettholde en optimal kapitalstruktur for å redusere kapitalkostnadene.

5. ICAAP

Markedsmessig posisjon

Skue Sparebank ble opprettet den 26. november 1842 som Nes Prestegjelds Sparebank. Sparebanken er ved sammenslåing av 2. oktober 2013 en videreføring av Nes Prestegjelds Sparebank og Hol Sparebank.

Banken skal være en fremtidsrettet og konkurransedyktig sparebank med sterk forankring i Hallingdal og med vekstmuligheter i Buskerud.

Bankens visjon er at Skue Sparebank skal bli den aller viktigste aktøren for levedyktige lokalsamfunn. Forretningsidéen er at Skue Sparebank skal med sterk lokal forankring i Hallingdal være en fremtidsrettet og konkurransedyktig sparebank for lokalpatriotiske innbyggere og virksomheter i vårt marked, for å skape mest mulig verdi for alle interessenter, samt utvide bankens nedslagsfelt i Buskerud.

Skue Sparebank skal fremstå som en ledende lokalbank i Buskerud. Bankens målgrupper er personer og bedrifter i markedsområdet, herunder også utflyttede personkunder og hytteiere, samt kommuner, lag og foreninger i området.

Bankens distribusjonskanaler er kontornettet, elektroniske og sosiale medier, og disse skal underbygge lokalbanken og kunderelasjonen. Banken har kontorer på følgende steder: Geilo, Hol, Gol, Nesbyen, Flå, Rødberg, Sigdal og Drammen.

Skue Sparebank skal tilby å yte totalrådgivning overfor sine kunder innen både kjerne- og tilleggsprodukter. Banken skal ha konkurransedyktige og differensierte priser basert på risiko og servicenivå.

Finansiell plan og beregning av kapitalkrav

På bakgrunn av strategiske valg, måltall og handlingsplaner beregnes finansielle planer og budsjetter for tre år. Beregningene baseres på enkle sammenhenger som vekst, volumer, gjennomsnittlig forvaltningskapital og utvikling av rentenetto. De finansielle planene benyttes som grunnlag for estimering av minstekrav til kapital. Videre vurderer styret krav til tilleggskapital for spesielle risikoområder i forbindelse med gjennomføring av årlig ICAAP.

Bankens kapitalkrav er knyttet til summen av minstekravsberegningen etter pilar 1 og tilleggskapitalkravsberegningene etter pilar 2. I tillegg skal banken ha bufferkapital som sammen med tilleggskapitalkravsberegningene etter pilar 2 utgjør bankens kapitalkrav.

Prosess for vurdering av kapitalkrav

Banken skal etter kapitalkravsforskriften ha en forsvarlig prosess for vurdering av krav til ansvarlig kapital basert på de spesifikke risikoer som banken er utsatt for (ICAAP). Prosessen er en del av bankens overordnede rammeverk for virksomhetsstyring nedfelt i policy for styring og kontroll.

Sentrale områder i rammeverket som spesielt påvirker ICAAP og andre prosesser er strategi, risikostyring, risikoprofil, internkontroll, styrings- og rapporteringssystemer og finansiell informasjon, herunder budsjett.

ICAAP skal sikre forsvarlige og hensiktsmessige prosesser for å vurdere kapitalbehov og opprettholdelse av dette. Prosessen skal også sikre størrelse, sammensetning og fordeling av egenkapitalen tilpasset de risikoer banken står overfor, eller kan bli utsatt for.

Kapitalvurderingsprosessen gjennomføres normalt én gang i året basert på status pr. 31.12.

6. BEREGNING AV KAPITALDEKNING

Ansvarlig kapital

Tabellene under viser oppstilling av kjernekapital og tilleggskapital som utgjør ansvarlig kapital, samt beregningsgrunnlag og kapitalkrav fordelt på engasjementskategori og type risiko.

Ansvarlig kapital	MORBANK		KONSERN	
Eierandelskapital	55.195	1,3 %	55.195	1,3 %
Overkursfond	117.643	2,8 %	117.643	2,8 %
Sparebankens grunnfond	348.739	8,2 %	343.570	8,0 %
Utjevningfond	83.683	2,0 %	83.683	2,0 %
Gavefond	4.821	0,1 %	4.821	0,1 %
Fond for urealiserte gevinster	2.779	0,1 %	2.779	0,1 %
Hybridkapital	129.653	3,0 %	129.653	3,0 %
Ikke-kontrollerende interesser			1.655	0,0 %
- fradrag for utsatt skattefordel og andre immaterielle aktiva	-5.392	-0,1 %	-5.843	-0,1 %
- fradrag for urealisert gev. på vp klassifisert som tilgj. for salg	-1.333	0,0 %	-1.333	0,0 %
- fradrag for utbytte og konsernbidrag avsatt til utdeling	-5.700	-0,1 %	-5.700	-0,1 %
- ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner (50%)	-31.368	-0,7 %	-31.368	-0,7 %
Netto kjernekapital	698.720	16,4 %	694.755	16,3 %
Ansvarlig lånekapital	0	0,0 %	0	0,0 %
45 % av nto.urealisert gev. på vp klassifisert som tilgj. for salg	619	0,0 %	619	0,0 %
- ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner (50%)	-619	0,0 %	-619	0,0 %
Sum netto ansvarlig kapital	698.720	16,4 %	694.755	16,3 %
Beregningsgrunnlag	MORBANK		KONSERN	
	Grunnlag	Kapitalkrav	Grunnlag	Kapitalkrav
Kreditrisiko				
Engasjementsbeløp pr. sektor:				
Lokale og regionale myndigheter	1.600	128	1.600	128
Institusjoner	77.513	6.201	77.513	6.201
Foretak	609.000	48.720	609.000	48.720
Massemarked	0	0	0	0
Pantsikkerhet i eiendom	2.937.050	234.964	2.937.050	234.964
Forfalte engasjementer	92.163	7.373	92.163	7.373
Øvrige engasjementer	599.525	47.962	600.000	48.000
Fradrag i kapitalkravet	-43.675	-3.494	-43.675	-3.494
Operasjonell risiko	265.088	21.207	267.525	21.402
Totalt beregningsgrunnlag	4.538.262	363.061 8,0 %	4.541.174	363.294 8,0 %
Overskudd av ansvarlig kapital		335.659		331.461

Banken har følgende fondsobligasjoner:

- evigvarende fondsobligasjonslån pålydende 40 mill. kroner med flytende rente og innløsningsrett i 2014
- evigvarende fondsobligasjonslån pålydende 40 mill. kroner med flytende rente og innløsningsrett i 2016

- evigvarende fondsobligasjonslån pålydende 50 mill. kroner med flytende rente og regulatorisk call

Konsernets egenkapital var ved årsskiftet 609,3 mill. kroner inkludert ikke-kontrollerende interesser mot 377,5 mill. kroner ved utgangen av fjoråret. Avsatt utbytte på 5,7 mill. kroner er inkludert i bankens opptjente egenkapital pr. 31.12.2013.

Myndighetene har fastsatt kapitalkravet til 8 % i forhold til et risikovektet beregningsgrunnlag. Netto ansvarlig kapital var pr. 31.12.13 694,8 mill. kroner, og med et beregningsgrunnlag på 4.541,2 mill. kroner, ble kapitaldekningen ved utgangen av året 15,3 % og kjernekapitaldekningen 15,3 %. Ren kjernekapital er beregnet til 12,4 % ved utgangen av året. Tilsvarende tall i fjor var på hhv. 15,2 %, 13,5 % og 10,3 %.

7. RISIKOTYPER OG DETALJERT RISIKOINFORMASJON

Generelt om styring og kontroll av risikotyper

Rammeverk, organisering og strategi for bankens risikostyring er beskrevet i kapittelet om risiko- og kapitalstyring.

For de største risikogruppene er det utarbeidet egne retningslinjer for hvordan banken skal redusere uønsket risiko.

Bankens krav til risikostyring av de vesentligste risikoområdene er nedfelt i policy dokumenter for følgende områder:

- kredittrisiko
- likviditetsrisiko
- markedsrisiko
- operasjonell risiko

For de vesentligste risikoområdene kreditt, likviditet og marked og operasjonell risiko, vurderes detaljerte risikoelementer. I tillegg vurderes strategisk risiko.

Risk manager rapporterer periodisk til ledergruppe og styre på bakgrunn av rammer, retningslinjer og krav i policydokumenter. Det utarbeides en årlig risikorapport til styret i tillegg til en årlig risikomatrix.

Kredittrisiko

Kredittrisikoen i bankens utlånsportefølje representerer den største risikoen i Skue Sparebank og defineres som faren for tap som oppstår som følge av at låntakere ikke har evne eller vilje til å betjene sine forpliktelser overfor banken.

Styring og kontroll av kredittrisiko

Bankens strategi for kredittrisiko er utledet fra bankens hovedstrategi og inneholder retningslinjer for risikoprofil, herunder retningslinjer for porteføljesammensetning mellom

personmarked og bedriftsmarked samt bankens retningslinjer for eksponering innenfor spesifikke engasjementstyper eller bransjer. Bankens styre følger løpende opp utlånsporteføljen med det formål å kunne foreta justeringer av bankens retningslinjer for kredittpolicy for å begrense risikoen i porteføljen. Det legges vekt på løpende tilpasning av mål og rammer for styring av kredittrisiko.

Bankens bevilgningsreglement og fullmakter er basert på risiko knyttet til sannsynligheten for mislighold og sikkerhetsdekning. Fullmaktstrukturen bygger på rådgivernes kompetanse og risikoklassifiseringsverdiene på kunden.

Banken benytter et risikoklassifiseringssystem for å overvåke kredittrisiko i nærings- og personkundeporteføljen. Systemet er basert på en modell som avdekker forventet sannsynlighet for mislighold og tap.

I forbindelse med vurderingen av bonitet samt migrasjon i bankens utlånsportefølje er det pr. 31.12.13 benyttet et nytt risikoklassifiseringssystem, basert på 10 friske risikoklasser og 2 klasser for hhv misligholdte engasjement og engasjement med individuelle tapsnedskrivninger. Systemet bygger på en sammensetning av data for kundeadferd, samt en modell for innhenting av generisk score. I løpet av 2014 vil modellen implementeres med online-oppslag slik at systemet bl.a. kan knyttes til fullmaktstrukturen i banken.

Det nye risikoklassifiseringssystemet er også grunnlag for gruppenedskrivninger. Prosentvise tap i den enkelte klasse er basert på historiske tap i Eika-bankene.

Individuelle nedskrivninger foretas på person- og næringsengasjement som i overensstemmelse med Finanstilsynets forskrifter er identifisert som tapsutsatte. Banken risikopriser næringsengasjement og personmarkedskunder utfra risikoklasse, betjeningsevne og sikkerhetsdekning.

Sikkerheter

Sikkerhetene som benyttes er pant i fast eiendom, registrerbart løsøre, landbruksløsøre, driftstilbehør, fordringer og varelager, der garantistene i all hovedsak er privatpersoner eller foretak. Bankens motregningsadgang følger alminnelige regler i norske lovkrav. Som hovedprinsipp legges realisasjonsverdien til grunn ved verddivurdering av sikkerheter.

Risiko og kapitalkrav

Beregningsgrunnlag	MORBANK		KONSERN	
	Grunnlag	Kapitalkrav	Grunnlag	Kapitalkrav
Kredittrisiko				
Engasjementsbeløp pr. sektor:				
Lokale og regionale myndigheter	1.600	128	1.600	128
Institusjoner	77.513	6.201	77.513	6.201
Foretak	609.000	48.720	609.000	48.720
Massemarked	0	0	0	0
Pantsikkerhet i eiendom	2.937.050	234.964	2.937.050	234.964
Forfalte engasjementer	92.163	7.373	92.163	7.373
Øvrige engasjementer	599.525	47.962	600.000	48.000
Fradrag i kapitalkravet	-43.675	-3.494	-43.675	-3.494
Totalt beregningsgrunnlag	4.273.174	341.854	4.273.649	341.892

Nedskrivninger på utlån og garantier:

Individuelle og gruppevise tapsnedskrivninger blir foretatt når det foreligger objektive indikasjoner for tap på utlån og garantier. Banken benytter historiske erfaringer, risikoklassifisering, og objektive indikasjoner til å fastsette nedskrivningen.

Individuelle nedskrivninger

Det foretas en individuell tapsnedskrivning hvis det foreligger objektive indikasjoner på en tapshendelse. Lånet nedskrives til verdien av fremtidige estimerte kontantstrømmer diskontert med eiendelenes opprinnelige effektive rente.

Gruppenedskrivninger

Utlånsporteføljen er inndelt i grupper av utlån med tilnærmet like risikoegenskaper, og nedskrivning foretas dersom det foreligger objektive bevis for verdifall i utlånsgruppen. Endringer i faktiske forhold som bestemmer kunders risikoklassifisering bidrar til forskyvninger porteføljens risikoklasser og fører til opp- eller nedskrivning på grupper av utlån.

Engasjement:

Engasjement defineres som garantier og utlån innbefattet opptjente, men ikke betalte renter, gebyrer og provisjoner.

Tapsutsatte lån:

Tapsutsatte lån er lån som ikke er misligholdt, men hvor kundens økonomiske situasjon innebærer en overveiende sannsynlighet for at et allerede oppstått tap vil materialisere seg på et senere tidspunkt.

Misligholdte engasjementer:

Et engasjement anses som misligholdt når kunden ikke har betalt forfalt termin innen 90 dager etter forfall, eller når overtrekk på rammekreditt ikke er inndekket innen 90 dager etter at rammekreditten ble overtrukket. Fra 01.12.2009 er fristen for manglende inndekning eller innbetaling redusert fra 90 til 30 dager.

Tall i etterfølgende tabeller er i hele tusen kroner.

Samlet engasjementsbeløp etter eventuell nedskrivning og uten hensyn til sikkerhetsstillelse

Stater og sentralbanker	50.100
Lokale og regionale myndigheter	15.996
Offentlig eide foretak	0
Institusjoner	395.114
Foretak	795.021
Massemarked	0
Pantsikret eiendom	6.256.947
Obligasjoner med fortrinnsrett	309.295
Andeler verdipapirfond	251.741
Øvrige engasjementer	587.003
Forfalte engasjementer	84.845
Sum	8.746.062

Engasjement fordelt på engasjementstype og vesentlige geografiske områder

	Buskerud ¹⁾	Øvrige	Sum
Stater og sentralbanker	0	50.100	50.100
Lokale og regionale myndigheter	10.641	5.355	15.996
Offentlig eide foretak	0	0	0
Institusjoner	151.104	244.010	395.114
Foretak	1.409.556	-614.535	795.021
Massemarked	0	0	0
Pantsikret eiendom	3.690.726	2.566.221	6.256.947
Obligasjoner med fortrinnsrett	0	309.295	309.295
Andeler verdipapirfond	0	251.741	251.741
Øvrige engasjementer	555.909	31.094	587.003
Forfalte engasjementer	59.087	25.758	84.845
	5.877.023	2.869.039	8.746.062

¹⁾ Banken har definert Buskerud som primært markedsområde.

Engasjement fordelt på bransjer

	Primærnæringer	Industri og bergverk	Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	Varehandel-hotell- og restaurantdrift	Transport ellers, post og telekomm.	Forretn.messig tjyting/eiendomsdrift
Stater og sentralbanker	0	0	0	0	0	0
Lokale og regionale myndigheter	0	0	0	0	0	588
Offentlig eide foretak	0	0	0	0	0	0
Institusjoner	0	0	0	0	234.385	0
Foretak	83.202	238.347	414.174	115.127	71.987	811.620
Massemarked	0	0	0	0	0	0
Pantsikret eiendom	148.435	15.476	213.203	69.374	30.149	385.504
Øvrige engasjementer	0	0	0	0	0	0
Forfalte engasjementer	5.341	2.725	9.175	0	0	23.464
Obligasjoner med fortrinnsrett	0	0	0	0	0	0
Sum	236.978	256.548	636.552	184.501	336.521	1.221.176

Engasjement fordelt på gjenstående løpetid

	Uten avtalt løpetid	0-1 mdr	1-3 mdr	3 mdr - 1 år	1 - 5 år	Over 5 år	Total
Stater og sentralbanker	0	50.100	0	0	0	0	50.100
Lokale og regionale myndigheter	0	0	53	10.133	456	0	10.642
Offentlig eide foretak	0	0	0	0	0	0	0
Institusjoner	0	214.485	0	1.000	18.150	4.000	237.635
Foretak	0	198.529	24.677	219.046	252.376	1.039.830	1.734.458
Massemarked	0	0	0	0	0	0	0
Pantsikret eiendom	0	679.453	17.953	199.383	413.553	3.598.298	4.908.640
Øvrige engasjementer	27.636	63.966	88.165	38.698	70.522	409.634	698.621
Forfalte engasjementer	0	11.025	309	5.221	5.738	62.552	84.845
Sum	27.636	1.217.558	131.157	473.481	760.795	5.114.314	7.724.941

Kreditt- og forringelsesrisiko oppdelt etter signifikante bransjer

Pr. 31.12.13	Misligh. eng.ment	Tapsuts. eng.ment	Indiv. nedskr.
Fordelt etter sektor			
Privatkunder	86.555	6.526	10.293
Offentlig sektor	0	0	0
Andre	0	0	0
Fordelt etter næring			
Primærnæringer	5.318	0	0
Industri og bergverk	6.719	0	3.996
Bygg og anlegg, kraft og vannforsyning	10.971	14.721	5.762
Varehandel, hotell- og restaurantdrift	578	0	843
Transport og telekommunikasjon	2.139	0	0
Eiendomsforvaltning og -drift	49.165	28.752	19.948
Tjenesteytende næringer	511	4.152	1.900
Sum brutto utlån og garantier	161.956	54.151	42.742
Individuelle tapsnedskrivninger			42.742
Gruppenedskrivninger			10.950
Sum			53.692

Avstemming av verdiendringer og nedskrivninger for engasjementer med verdifall

KONSERN		MORBANK
2013	Individuelle tapsnedskrivninger	2013
16.212	Individuell tapsnedskrivning pr. 01.01	16.212
26.902	Nedskrivning overtatt gjennom virksomhetssammenslutning (note 49)	26.902
-28.345	- Konstaterte tap i perioden på engasjementer hvor det tidligere er foretatt tapsnedskrivning	-28.345
21.039	+ Økte individuelle tapsnedskrivninger i perioden	21.039
8.950	+ Nye individuelle tapsnedskrivninger i perioden	8.950
-2.016	- Tilbakeføring av individuelle tapsnedskrivninger i perioden	-2.016
42.742	Individuell tapsnedskrivning pr. 31.12.	42.742
0	herav tapsnedskrivning på garantier	0
42.742	Sum individuelle tapsnedskrivninger pr. 31.12.	42.742
2013	Gruppenedskrivninger	2013
7.910	Gruppenedskrivninger pr. 01.01.	7.910
2.585	Nedskrivning overtatt gjennom virksomhetssammenslutning (note 49)	2.585
455	+/- Periodens gruppenedskrivning	455
10.950	Gruppenedskrivninger pr. 31.12.	10.950

Tap på utlån og garantier

KONSERN		MORBANK
2013	Tap på utlån og garantier	2013
-1.088	Periodens endring i individuelle tapsnedskrivninger (note 18)	-1.088
455	+ Periodens endring i gruppenedskrivninger (note 18)	455
	+ Periodens konstaterte tap som det tidligere år er foretatt	
23.187	individuell tapsnedskrivning for	23.187
	+ Periodens konstaterte tap som det tidligere år ikke er	
1.393	foretatt individuell tapsnedskrivning for	1.393
-527	- Periodens inngang på tidligere perioders konstaterte tap	-527
23.420	Tap på utlån og garantier	23.420

Konsentrasjonsrisiko

Konsentrasjonsrisiko er økt risiko for tap som følge av konsentrasjon om store enkeltkunder, spesielle bransjer, geografiske områder eller spesielle kundesegmenter. Risiko kan også øke der det er konsentrasjon av en spesiell type pant.

Konsentrasjonsrisiko er nært knyttet til kredittrisiko, men er ikke tilstrekkelig dekket under regelverket for beregning av minimumskravet i pilar 1. Banken har derfor beregnet tilleggskapital for konsentrasjonsrisiko under pilar 2. Beregningen er basert på kapitlet om konsentrasjon/diversifisering i Finanstilsynets modul for kredittrisiko. Følgende risikofaktorer er vurdert:

- BM andel av total utlånsportefølje
- Eksponering store engasjementer
- Eksponering spesialprodukter/-formål – verdipapirfinansiering
- Eksponering geografi / eksponering utenfor kjerneområde
- Eksponering volatile bransjer
- Eksponering – næringsfordelt

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risiko for at banken ikke oppfyller sine betalingsforpliktelser, erstatter uttrukne kundemidler eller finansierer økninger i eiendelene. Konsekvensen kan være vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres, manglende evne til å møte forpliktelser eller vesentlig kostbar finansiering av eiendelene.

Likviditetsrisiko skal i hovedsak håndteres gjennom arbeidet med likviditet og etterlevelse av vedtatte policies og rammer. Nivået på likviditetsrisikoen beskrives ved hjelp av tallfestede og kvalitative beskrivelser og vurderinger. Analysen av likviditetsrisiko er basert på Finanstilsynet modul for likviditetsrisiko. Risikovurderingene er foretatt både i forhold til likviditetsindikator 1 og 2 og faktisk eksponering. I tillegg er kvaliteten på bankens styring og kontroll med likviditetsrisiko vurdert.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risiko for tap på poster i og utenfor balansen som følge av svingninger i observerbare markedsvariabler som aksjekurser, valutakurser, renter og råvarepriser.

Markedsrisiko oppstår i hovedsak fra bankens investeringer i aksjer, fond, aksjer, egenkapitalbevis, plasseringer i sertifikater og obligasjoner, samt kjøp og salg av finansielle derivater, herunder rente- og valutaderivater. Formålet med bankens eksponering i markedsrisiko er å sikre en positiv, akseptabel avkastning uten at banken utsettes for risiko som truer dens eksistens på kort eller lang sikt.

Markedsrisiko består av følgende:

Renterisiko

Renterisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i rentenivået. Ved overvåking av renterisikoen legger banken til grunn en gap-analyse som viser eksponering for renterelaterte finansielle instrumenter og produkter fordelt på ulike intervaller på rentekurven målt mot fastsatt ramme for netto renteeksponering.

Kursrisiko

Kursrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i kursene på bankens beholdning av verdipapirer. Bankens risikoeksponering mot denne formen for risiko er regulert gjennom rammer for maksimale investeringer i de ulike porteføljene.

Valutarisiko

Valutarisiko er risikoen for tap som oppstår ved endringer i valutakursene. Ved overvåking av valutarisikoen måles bankens valutaposisjoner mot fastsatte rammer for maksimal aggregert valutaposisjon og maksimal posisjon i enkeltvaluta.

Markedsrisiko beregnes ikke for Skue Sparebank under pilar 1 fordi banken har minimal handelsportefølje og når ikke terskelen i regelverket for beregning av markedsrisiko. Markedsrisiko er imidlertid hensyntatt under pilar 2 under områdene "Renterisiko" og "Markedsrisiko". Banken beregner tilleggskapital for renterisiko etter pilar 2 basert på Finanstilsynets modul for markedsrisiko. Risikovurderingene er foretatt både i forhold til styrets rammer for eksponering og faktisk eksponering. Følgende risikofaktorer er vurdert:

- Eksponering
- Risikospredning
- Markedslikviditet

Videre er det under området "Markedsrisiko" beregnet kapitalkrav for å dekke kurs- og valutarisiko i porteføljen. En vurdering av markedsrisikonivået omfatter eksponeringen og risikoen knyttet til denne eksponeringen. Vurderingen for risikofaktoren eksponering tar utgangspunkt i stresstestscenarier basert på definerte verdiendringer i aksje-, rente- og valutamarkedene. Banken benytter følgende definerte verdiendringer hentet fra Finanstilsynets modul for markedsrisiko:

- Et fall i aksjemarkedene på 30 %
- Et parallelt skift i rentekurven på 2 prosentpoeng
- En endring i kursen på utenlandsk valuta på 10 %

Egenkapitalposisjoner utenfor handelsporteføljen:

Banken har en portefølje av egenkapitalinstrumenter tilgjengelig for salg. Aksjer og andeler som er anskaffet for annet formål enn å oppnå gevinst er plassert i denne kategorien.

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg vurderes til virkelig verdi etter førstegangs balanseføring. Verdsettelse av de finansielle instrumentene er basert på faktorer som ikke er hentet fra observerbare markeder. Vurdering av virkelig verdi på tilgjengelig for salg investeringer som ikke handles i et aktivt marked er blant annet basert på investeringsobjektets økonomiske stilling og likviditet, markedsforholdene i den aktuelle bransje og endringer i teknologi.

Verdiendringer på egenkapitalinstrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg føres direkte mot egenkapitalen. Når verdipapirer klassifisert som tilgjengelig for salg selges eller nedskrives, føres samlet verdiregulering som er ført i egenkapitalen over resultatet som gevinst eller tap fra investeringer i verdipapirer. Dette presenteres i resultatlinjen ”netto gevinst/tap på finansielle instrumenter”.

På hver balansedag vurderer konsernet om det finnes objektive indikatorer som tyder på verdiforringelse av enkelte eiendeler eller grupper av finansielle eiendeler. For aksjer klassifisert som tilgjengelig for salg, vil et betydelig eller langvarig fall i virkelig verdi under anskaffelseskost være en indikator på at aksjen er verdiforringet. Dersom slike objektive indikatorer foreligger for finansielle eiendeler tilgjengelig for salg, tas det samlede tapet – målt som differansen mellom anskaffelseskost og virkelige verdi, fratrukket eventuelt tidligere resultatførte nedskrivninger – ut av egenkapitalen og regnskapsføres i resultatregnskapet.

Avstemming av tilgjengelig for salg porteføljen fremgår av følgende tabell:

Investeringsportefølje tilgjengelig for salg

	2013	2012
Balansført verdi 1.1	73.361	58.066
Tilgang	57.664	29.859
Avgang	-16.052	-1.185
Nedskrivning på finansielle eiendeler tilgjengelig for salg over resultat	1.228	-4.458
Netto urealisert gevinst ved verdiregulering ført i utvidet resultat	1.000	-8.921
Balansført verdi 31.12	117.201	73.361

Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg består av:

Unoterte aksjer og egenkapitalbevis	117.201	72.676
Noterte aksjer	0	685
Sum aksjer	117.201	73.361

Det er i 2013 solgt aksjeposter med netto gevinst på 1.469 som er inntektsført over resultatet (2012: 197).

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko er risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser.

Banken har beregnet tilleggskapital for operasjonell risiko under pilar 2 for tapshendelseskategorien ”oppgjør, levering og annen transaksjonsbehandling” som beskrevet i Finanstilsynets OpRisk modul.

Strategisk risiko/ forretningsrisiko

Strategisk risiko/ forretningsrisiko er basert på en skjønnsmessig vurdering av bankens risiko for tap eller bortfall av inntekter som følge av strategiske valg eller endrede rammebetingelser som ikke dekkes under de øvrige områdene.

Skue Sparebank foretar en løpende vurdering av risikofaktorer som spesielle forretningsområder, strategiske eierposter, bemanning og investeringer i datterselskap. Dette innebærer en gjennomgang av endringer i rammebetingelser, herunder endret kundeferd og endringer i konkurransesituasjonen, krav fra offentlige myndigheter og krav til kompetanse og organisering.

Restrisiko

Restrisiko defineres som risikoen for at sikkerheter det tas hensyn til ved fastsettelse av kapitalkravet for kredittrisiko, er mindre effektive enn forventet.

I vurderingen av bankens kapitalbehov knyttet til restrisiko, er det beregnet tilleggskapital for ineffektive sikkerheter knyttet til pantsikkerhet i boliger. I modellen beregnes kapitalkravet ved et verdifall på sikkerhetene på 20 %. Det forutsettes at verdifallet medfører en økning i kapitalvektingen fra 35 % (pantsikkerhet eiendom) til 75 % (massemarked).

8. SAMMENLIGNING AV REGULATORISK OG ØKONOMISK KAPITALBEHOV

Skue Sparebank hadde ved utgangen av 2013 en kapitaldekning på hhv 15,3 % og 15,4 % for konsern og morbank. Kapitalkravet for pilar 1 er beregnet til 363,3 mill. kroner for konsernet.

Bankens totale kapitalkrav er knyttet til summen av minstekravsberegningen etter pilar 1 og tilleggskapitalkravsberegningene etter pilar 2. Ved en sammenligning mellom minimumskravet til ansvarlig kapital (pilar 1) og behovet for økonomisk kapital (pilar 2) fremkommer det at banken har et betydelig påslag i kapitalkravet for å dekke risikoer som ikke fanges opp i minstekravsberegningen.

I tillegg til dette skal banken ha bufferkapital som sammen med tilleggskapitalkravsberegningene etter pilar 2 utgjør bankens kapitalkrav.